

Dominika Popielec

Katedra Dziennikarstwa, Nowych Mediów i Komunikacji Społecznej, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Słowa kluczowe: prasa, dziennikarstwo śledcze, afera, polityka, biznes, funkcja informacyjna, funkcja kontrolna

Key words: press, investigative journalism, scandal, politics, business, informative function, control function

PRASA JAKO NATURALNE MIEJSCE UPRAWIANIA DZIENNIKARSTWA ŚLEDZEGO

O znaczeniu prasy i dziennikarstwa śledczego we współczesnym społeczeństwie – przyczynek do dyskusji

Kondycja mediów drukowanych czy znaczenie dziennikarstwa śledczego w sferze publicznej są nadal aktualnym przedmiotem dyskusji świata mediów, polityki i społeczeństwa. Medioznawcy wyróżniają szereg czynników, które wpływają na pozycję mediów drukowanych. Wiesław Sonczyk zwracał uwagę m.in. na kwestie ekonomiczne, spadek popularności wynikający ze zmiany preferencji odbiorców oraz „naturę i istotę dziennika”¹. Pod koniec lat dziewięćdziesiątych XX w., a więc dekadę po transformacji polskiego rynku medialnego, Zbigniew Bajka prognozował mniejszą liczbę tytułów prasowych i sprofilowanie prasy². Tę bardzo ogólną charakterystykę kondycji prasy można poszerzyć o mnogość kanałów medialnych, słabość systemu prenumeraty czy sekundaryzację odbioru³. Za Toddem Gitlinem

¹ Wiesław Sonczyk pisał, że wydawanie dziennika jest kosztowne i ryzykowne oraz wymaga dużego zaangażowania zespołowego przy jednoczesnym nieprzewidywalnym zachowaniu odbiorcy, zob. W. Sonczyk, *Media w Polsce: zarys problematyki*, Warszawa 1999, s. 58–59.

² Z. Bajka, *Rynek mediów w Polsce*, w: Z. Bauer, E. Chudziński, *Dziennikarstwo i świat mediów*, Kraków 2004, s. 95.

³ J. Dzierżyńska-Mielczarek, *Oblicza polskiego rynku medialnego. Tendencje i analizy przypadków*, Kielce 2015, s. 16.

warto dodać, że na kryzys prasy wpływają m.in. spadek przychodów z reklam, internet jako źródło informacji oraz fragmentaryzacja społeczeństwa i mediów⁴.

Obok toczącej się dyskusji na temat słabszej pozycji prasy zasadne jest podjęcie próby określenia roli prasy w demokracji i jej oddziaływania na sferę publiczną. Geoff Ward wiąże funkcjonowanie systemu demokratycznego z dobrą kondycją mediów drukowanych. W tym celu przytacza opinię Jeremy'ego Tunstalla, który na przykładzie brytyjskim zauważył, że gazety nie tracą swojej pozycji w środowisku medialnym i w życiu publicznym z uwagi na szczególne zainteresowanie polityką⁵.

W nieco bardziej optymistycznym tonie wypowiada się Jonathan Bernard z ZenithOptimedia, który widzi szansę dotarcia prasy drukowanej do szerszej grupy odbiorców za pośrednictwem internetu oraz takich nośników, jak komputer, tablet i smartfon⁶. Ponadto Maciej Hoffman, dyrektor Izby Wydawców Prasy, zaobserwował wzrastające zainteresowanie wersjami cyfrowymi poszczególnych wydań⁷. Robert Musiał przyznaje, że prasa nadal dostarcza czytelnikom jakościowych treści, bazujących m.in. na weryfikacji informacji⁸.

Mówiąc o odbiorze społecznym prasy, zarówno drukowanej jak i elektronicznej, należy wspomnieć o badaniach dotyczących zachowań czytelniczych, z których wynika się pozytywny wizerunek prasy biorąc pod uwagę „najbardziej wartościowy zasób treści”⁹. Autorzy raportu podkreślają jej szczególne miejsce w systemie demokratycznym z racji dostarczania informacji umożliwiających funkcjonowanie społeczeństwa oraz sprawowanie funkcji kontrolnej¹⁰.

Przedstawione spostrzeżenia badaczy i przedstawiciele świata mediów na temat prasy, a w szczególności akcentowane jej oddziaływanie w życiu publicznym

⁴ K. Jakubowicz, *Media a demokracja w XXI wieku. Poszukiwanie nowych modeli*, Warszawa 2013, s. 123.

⁵ P.J. Anderson, G. Ward (red.), *Przyszłość dziennikarstwa w dojrzałych demokracjach*, Warszawa 2010, s. 90.

⁶ Autorzy raportu „Media Consumption Forecast” podjęli się analizy korzystania przez użytkowników różnych mediów z 65 krajów. Z przeprowadzonych badań obejmujących lata 2010–2014 wynika, że wzrasta konsumpcja szeroko pojętych mediów w ujęciu globalnym, za którą odpowiedzialny jest internet. Jednocześnie autorzy raportu podkreślali spadek czytelnictwa prasy drukowanej, za wyjątkiem rynku prasowego w Wielkiej Brytanii, a także mniejsze niż dotychczas zainteresowanie telewizją, zob. *Prasa na świecie traci, spadek czytelnictwa o 25 proc. w 4 lata*, 7.06.2015, <http://www.wirtualnemedial.pl/artykul/prasa-na-swiecie-traci-spadek-czytelnictwa-o-25-proc-w-4-lata#> [dostęp: 8.12.2016].

⁷ *Sprzedaż prasy wciąż spada. Zyskują cyfrowe wydania*, 6.09.2015, <http://www.polskieradio.pl/42/273/Artykul/1499385,Sprzedaz-prasy-wciaz-spada-Zyskuja-cyfrowe-wydania> [dostęp: 8.12.2016].

⁸ *Prasa drukowana przetrwa, ale jako towar ekskluzywny i niszowy (opinie)*, 25.05.2015, <http://www.wirtualnemedial.pl/artykul/prasa-drukowana-przetrwa-ale-jako-towar-ekskluzywny-i-niszowy-opinie> [dostęp: 8.12.2016].

⁹ J. Poleszczuk, I. Anuszczyńska (red.), *Diagnoza społecznych zachowań czytelniczych w obrębie prasy drukowanej i cyfrowej*, 2013, s. 3, [http://www.pik.org.pl/upload/files/Raport%20RYNEK%2011-02-2014%20\(R\)%20word%20IWP-1.pdf](http://www.pik.org.pl/upload/files/Raport%20RYNEK%2011-02-2014%20(R)%20word%20IWP-1.pdf) [dostęp: 8.12.2016].

¹⁰ Autorzy raportu wskazują m.in. na jakościowe uczestnictwo w kulturze i życiu publicznym możliwe dzięki prasie, *ibidem*, s. 16.

w związku z pełnieniem funkcji informacyjnej i kontrolnej, należy odnieść do szczególnego wymiaru dziennikarstwa śledczego. Ten szczególny wymiar jest widoczny w sposobie zbierania i weryfikacji informacji¹¹ oraz jego istotnej roli w demokracji. Badacze widzą potrzebę istnienia dziennikarstwa śledczego z uwagi na potencjalne nadużycia i dysfunkcje w sferze publicznej, konkretnie w polityce i biznesie¹². Ze względu na specyficzną metodologię pracy¹³ oraz ujawnianie patologii w świecie polityczno-biznesowym dziennikarstwo śledcze bywa nazywane zamiennie „dociekliwym”, „węszącym”¹⁴. Biorąc natomiast pod uwagę podejmowaną tematykę przez dziennikarzy śledczych oraz wykorzystaną metodologię należy zapożyczyć sformułowanie „dziennikarstwo najwyższej próby”¹⁵.

Na sformułowanie takiego tytułu artykułu, będącego jednocześnie tezą, wpływ miały spostrzeżenia dziennikarzy i redaktorów największych tytułów prasowych w Wielkiej Brytanii, którzy zauważyli, że najlepsi dziennikarze śledczy pracują w gazetach¹⁶. Według Johna Maira to właśnie prasę należy uważać za naturalne miejsce dziennikarstwa śledczego, o czym przesądzają liczne dochodzenia reporterskie na łamach brytyjskich gazet¹⁷. Głównym zamierzeniem artykułu jest weryfikacja tych spostrzeżeń na podstawie śledztw polskich dziennikarzy prasowych, których tematyka powodowała określone implikacje polityczne na miarę chociażby „afery Watergate”. Zatem należy postawić kilka pytań, które umożliwią nie tylko weryfikację tezy, ale także zarysowanie roli prasy i jej oddziaływania na życie publiczne, mianowicie: w jakim stopniu prasa przejawia swoje zainteresowanie światem polityki na podstawie wskazanych afer?, w jaki sposób prasa realizuje funkcję informacyjną i kontrolną?, czy media drukowane z uwagi na zainteresowanie polityką stanowią naturalne miejsce dla dziennikarstwa śledczego?

W celu odpowiedzi na zadane pytania do analizy zostały wybrane dwie różne afery polityczne ujawnione na łamach dwóch tytułów prasowych. O wyborze zadecydowały: pierwotne miejsce ujawnienia afer, tematyka, implikacje polityczne oraz zainte-

¹¹ M. Chyliński, S. Russ-Mohl, *Dziennikarstwo*, Warszawa 2008, s. 142.

¹² L. Downie, R. Kaiser, *The News About the News: American Journalism in Peril*, New York 2002, s. 4–5.

¹³ Na metodologię pracy składają się m.in.: wykorzystywanie anonimowych źródeł informacji, ukryta kamera/mikrofon/aparat, przyjmowanie nowej tożsamości na potrzeby śledztwa, prowokacja dziennikarska, tropienie konkretnej osoby, dogłębna analiza dostępnych informacji i dokumentów, weryfikacja.

¹⁴ W.L. Rivers, C. Mathews, *Etyka środków przekazu*, Warszawa 1995, s. 118.

¹⁵ To określenie definiuje jakość pracy dziennikarskiej, mierzonej podejmowanymi tematami dotyczącymi sfery publicznej. Nagroda jest przyznawana dziennikarzom publikującym w mediach drukowanych w celu podkreślenia szczególnej roli prasy oraz dziennikarskiej aktywności patrona nagrody – Dariusza Fikusa, <http://nagrodafikusa.pl> [dostęp: 8.12.2016].

¹⁶ W. Turvill, *Press Gazette's top ten investigative journalists: 'Brave and unstoppable' Nick Davies tops the list*, <http://www.pressgazette.co.uk/press-gazettes-top-ten-investigative-journalists-brave-and-unstoppable-nick-davies-tops-list/> [dostęp: 20.03.2017].

¹⁷ J. Mair, *Is investigative journalism dead or alive?*, <http://www.huffingtonpost.co.uk/john-mair/is-investigative-journalism-dead-or-alive/> [dostęp: 20.03.2017].

resowanie społeczne z uwagi na kalendarz wyborczy¹⁸. Ujawnione na łamach prasy skandale wywarły wpływ na kształt debaty publicznej w Polsce. Dodatkowo wskazane afery były głównymi tematami w polskich mediach i skupiły uwagę opinii publicznej.

Afera podsłuchowa (taśmowa) na łamach tygodnika „Wprost”

Ten polityczny skandal, odsłaniający mechanizmy prowadzenia polskiej polityki, stał się przedmiotem zainteresowania wszystkich mediów krajowych i opinii publicznej. Autorzy raportu „Najbardziej opiniotwórcze media w Polsce” podkreślają, że publikacje tygodnika oraz sam skandal „zdeternowały obraz czerwca, jeśli chodzi o cytowalność i opiniotwórczość mediów”¹⁹ oraz były analizowane przez różne środowiska, jak np. polityczne, dziennikarskie, prawnicze, językoznawcze²⁰. Jednocześnie zwracają oni uwagę na wyjątkowość zjawiska pod względem ogromnej dysproporcji cytowań pomiędzy tygodnikiem a innymi mediami²¹. O tej aferze pisały także media zagraniczne, m.in. brytyjskie, amerykańskie, niemieckie, rosyjskie²². Dziennikarze zagraniczni koncentrowali się na poruszanych tematach podczas rozmów polityków w restauracjach, np. rozmowa Sienkiewicz–Belka i Sikorski–Rostowski²³, miejscu i sposobie uprawiania polityki²⁴ oraz sytuacji samego tygodnika i dziennikarzy zajmujących się aferą²⁵.

¹⁸ W celu wyjaśnienia: afera podsłuchowa wybuchła na rok przed wyborami parlamentarnymi i prezydenckimi, afera reprzywatyzacyjna została ujawniona na półmetku kadencji samorządowej (najbliższe wybory samorządowe odbędą się w 2018 r.).

¹⁹ *Afera podsłuchowa zdominowała media*. „Wprost” zdecydowanym liderem cytowań, 24.07.2014, <https://www.wprost.pl/459446/Afera-podsłuchowa-zdominowala-media-Wprost-zdecydowanym-liderem-cytowan> [dostęp: 8.12.2016].

²⁰ *Ibidem*.

²¹ „Wprost” był cytowany przez inne media 3581 razy. Kolejne miejsca przypadły „Gazecie Wyborczej” (752 cytowania), „Rzeczpospolitej” (497 cytowań), RMF FM (322 cytowania), TVN24 (216 cytowań), zob. Instytut Monitorowania Mediów, *Najbardziej opiniotwórcze polskie media w czerwcu 2014 roku*, Warszawa 2014 (lipiec), s. 3, http://www.imm.com.pl/sites/default/files/raporty/raport_najbardziej_opiniotworcze_media_06_2014.pdf [dostęp: 8.12.2016].

²² Por. *Zagraniczne media śledzą polską aferę podsłuchową*, 20.06.2014, <http://wiadomosci.wp.pl/kat,1342,title,Zagraniczne-media-sledza-polska-afere-podsłuchowa,wid,16697560,wiadomosc.html?icaid=1183d7> [dostęp: 8.12.2016].

²³ *Poland launches probe into wiretapping of officials*, 17.06.2014, <http://www.bbc.com/news/world-europe-27892495> [dostęp: 8.12.2016]; *Poland leak: Radoslaw Sikorski scorns ‘worthless’ US ties*, 23.06.2014, <http://www.bbc.com/news/world-europe-27973473> [dostęp: 8.12.2016].

²⁴ M.E. Miller, *Secret recordings, posh restaurants, Cuban cigars and intrigue finally catch up to Polish government*, 11.06.2015, https://www.washingtonpost.com/news/morning-mix/wp/2015/06/11/sex-lies-and-audio-tape-secret-recordings-finally-catch-up-to-polish-government/?utm_term=.6395d067121c [dostęp: 8.12.2016].

²⁵ Media zagraniczne pisały o wkroczeniu ABW do redakcji i ochronie źródła informacji przez redaktora naczelnego Sylwestra Latkowskiego, zob. *Poland’s PM Tusk warns of snap election over scandal*, <http://www.bbc.com/news/world-europe-27919039> [dostęp: 8.12.2016].

Afera podsłuchowa (taśmowa)²⁶ została ujawniona 14 czerwca 2014 r. na stronie internetowej tygodnika „Wprost”. O kulisach opublikowania fragmentów pierwszego zapisu rozmowy ministra MSW Bartłomieja Sienkiewicza i prezesa NBP Marka Belki piszą w książce Sylwester Latkowski i Michał Majewski, którzy otrzymali materiał od dziennikarza „Pulsu Biznesu” Piotra Nisztor²⁷. W rozmowie z Latkowskim Nisztor ujawnił, że inne media nie były tym tematem zainteresowane z uwagi na sieć zależności. Poinformował też innych polityków o istnieniu nagrań, które zostaną przekazane jeżeli redakcja będzie mogła dochować tajemnicy dziennikarskiej²⁸. W obliczu powagi tematu redaktor naczelny zdecydował o zaangażowaniu działu politycznego i śledczego tygodnika w celu przesłuchania otrzymanych taśm, sporządzenia zapisu rozmów, przedstawienia kluczowych wątków dyskusji, sprawdzenia miejsc i dat spotkań. Obok Latkowskiego i Majewskiego nad ujawnieniem oraz objaśnieniem afery pracowali: Agnieszka Burzyńska, Cezary Bielakowski, Grzegorz Sadowski i Joanna Apelska²⁹.

Pierwszą publikację nagrań ze spotkań Sienkiewicz–Belka–Cytrycki oraz Nowak–Parafianowicz ilustrował przewrócony biały orzeł (symbol narodowy Polski) podtrzymywany sznurkiem oraz sylwetki antybohaterów afery (Sienkiewicz, Belka, Nowak) opatrzone tytułem *Zamach stanu* i wypowiedzią ministra MSW: „Państwo polskie istnieje tylko teoretycznie”³⁰. Na stronie tytułowej widniała nazwa *Afera podsłuchowa* oraz zwięzły opis skandalu, który akcentował nielegalne nagrania polityków i kolejne taśmy³¹. W leadzie do artykułu dziennikarze podkreślili kompromitację klasy politycznej oraz zadali pytanie o możliwe scenariusze polityczne³². Dalej zostały przedstawione: szczegóły miejsca i czasu spotkań polityków³³, znaczenie przedmiotu rozmów ujawniających mechanizmy władzy w Polsce, potwierdzenie istnienia taśm innych polityków rządu, np. Elżbiety Bienkowskiej i Pawła Wojtuniaka³⁴. Zespół redakcyjny zasygnalizował odbiorcy najważniejsze wątki dyskusji polityków, które dotyczyły „politycznego dealu” ministra Sienkiewicza z prezesem NBP polegającego na „finansowaniu deficytu budżetowego” w okresie wyborczym i dymisji ministra Rostowskiego³⁵. Dziennikarze dokonali analizy ówczesnych wydarzeń politycznych, np. nowelizacji ustawy o banku centralnym i powołania nowego

²⁶ Podwójne określenie tej afery politycznej wynika z podsłuchiwania polityków, członków rządu gabinetu Donalda Tuska i funkcjonariuszy publicznych (podsłuch) oraz z zawartości ujawnionych nagrań (taśmy).

²⁷ S. Latkowski, M. Majewski, *Afera podsłuchowa. Taśmy „Wprost”*, Poznań 2014, s. 10–11.

²⁸ *Ibidem*, s. 13–14.

²⁹ *Ibidem*, s. 35.

³⁰ Analiza okładki tygodnika „Wprost” 2014, nr 25.

³¹ *Ibidem*.

³² A. Burzyńska, M. Majewski, C. Bielakowski, P. Nisztor, S. Latkowski, G. Sadowski, J. Apelska, *Afera podsłuchowa*, „Wprost” 2014, nr 25, s. 14.

³³ *Ibidem*, s. 15.

³⁴ *Ibidem*, s. 16.

³⁵ *Ibidem*.

ministra finansów, które były odzwierciedleniem intencji rozmówców. Oprócz tego ujawnili opinię ministra Sienkiewicza na temat Polskich Inwestycji Rozwojowych oraz ostrzeżenie premiera (przez prezesa NBP) przed Amber Gold³⁶. Redaktorzy poprzedzili zapis spotkania Nowak–Parafianowicz analogicznym objaśnieniem kulisy tej rozmowy, z podkreśleniem: opóźnienia w budowie terminalu LNG, problemów z dostawą katarskiego gazu oraz udzielenia pomocy żonie ministra Nowaka podczas kontroli skarbowej³⁷.

Zawartość kolejnych numerów tygodnika została zdominowana przez aferę podsłuchową. Dziennikarze porządkowali wątki w rozmowach nagranych polityków (np. dotowanie tanich linii lotniczych w celu utrzymania lotnisk w mniejszych miastach, dymisja ministra Rostowskiego czy sojusz polsko-amerykański)³⁸. Bielakowski natomiast skoncentrował się na potencjalnych motywach rezygnacji Zbigniewa Religi z ubiegania się o urząd prezydenta w 2005 r.³⁹ W numerze, na okładce którego widnieje tytuł *Spisek kelnerów*, zamieszczono stenogram taśmy ze spotkania Wawrzynowicz–Gawłowski, opatrzony adnotacją „plik przekazany prokuraturze”⁴⁰. Z kolei Anna Gielewska zaakcentowała problem pojmowania afery przez przeciwników politycznych podkreślając, że istnieje pewna prawidłowość w zachowaniu polityków. Mianowicie politycy, których nie dotyczą nagrane rozmowy, mówią o korupcji politycznej i piętnują takie zachowania. Natomiast nagrywani uważają, że „zostali skandalicznie podsłuchani przy niewinnych prywatnych pogwarkach nad kotлетem tudzież ośmiorniczką”⁴¹.

Latkowski i Majewski przeanalizowali treść rozmowy minister Bieńkowskiej z szefem CBA i zaprezentowali katalog tematów poruszanych podczas spotkania (np. krytyczna opinia Wojtunika wobec ministra Sikorskiego w sprawie opisywanego przetargu na obsługę polskiej prezydencji w Unii Europejskiej)⁴². W kolejnym numerze została ujawniona treść rozmowy z Markiem Falentą oraz pokazany sposób nagrywania polityków w restauracjach. Dodatkowo przypomniano o interwencji funkcjonariuszy ABW oraz o obowiązku ochrony źródła informacji⁴³.

Analiza artykułów pod kątem wykorzystania metodologii pracy wskazuje na: weryfikację otrzymanych przez dziennikarzy informacji dotyczących spotkań konkretnych polityków we wskazanych miejscach, przebadanie otrzymanych nagrań, uporządkowanie tematyczne oraz objaśnienie. Dodatkowo dziennikarze podkreślali ważność ujawnianych treści dla sfery publicznej i przedstawili mechanizmy uprawiania polityki. Wspomniana afery negatywnie wpłynęła na wizerunek konkretnych polityków PO oraz na notowania samej partii w wyborach prezydenckich i parlamentarnych.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ *Ibidem*, s. 22.

³⁸ A. Burzyńska, M. Majewski, *Co kryją taśmy?*, „Wprost” 2014, nr 27, s. 12–14.

³⁹ C. Bielakowski, *Czy Platforma kupiła poparcie Religi*, *ibidem*, s. 26–28.

⁴⁰ S. Latkowski, M. Majewski, *Prezes, minister i interesy z lobbystą*, *ibidem*, s. 16–17.

⁴¹ A. Gielewska, *Taśmy, czyli logika pozycji*, *ibidem*, s. 118–120.

⁴² S. Latkowski, M. Majewski, *Taśma, która ma obalić rząd*, „Wprost” 2014, nr 29, s. 12–15.

⁴³ *Idem*, *Taśmociąg Platformy*, „Wprost” 2014, nr 36, s. 12–13.

Praca zespołowa tygodnika „Wprost” została doceniona przez kapitułę Grand Press 2014 w kategorii News i przez studentów w plebiscycie MediaTory w kategorii ProwokaTor 2014.

Afera reprivatyzacyjna na łamach „Gazety Wyborczej”

Kolejnym przykładem pokazującym prasę jako naturalne miejsce uprawiania dziennikarstwa śledczego jest ujawniona afera reprivatyzacyjna na łamach „Gazety Wyborczej”. Temat dotyczący reprivatyzacji nieruchomości w stolicy był wieloletnim przedmiotem zainteresowań Iwony Szpali i Małgorzaty Zubik.

Ujawnione szczegóły patologicznego funkcjonowania reprivatyzacji stały się głównym tematem w polskich mediach, a także sam proces reprivatyzacji i jego mankamenty były przedmiotem debat świata polityki szczebla ogólnokrajowego oraz lokalnego. Dodatkowo aferę rozpatrywano z perspektywy lokatorów kamienic warszawskich.

Artykuł *Reprivatyzacja po warszawsku. Komu działkę?* otworzył dyskusję nad funkcjonowaniem procesu reprivatyzacji w takim kształcie. Dziennikarki przedstawiły szczegóły reprivatyzacji najdroższej działki w Warszawie, w którą zaangażował się mecenas Robert Nowaczyk, specjalizujący się w odzyskiwaniu konkretnych nieruchomości. Ponadto redaktorki nakreśliły źródło problemów reprivatyzacyjnych, co spowodowało w latach dziewięćdziesiątych handel roszczeniami i występowanie do urzędu miasta o odszkodowanie. Wymieniły jednocześnie więcej osób zaangażowanych w ten proceder, m.in. siostrę mecenas Nowaczyka będącą współwłaścicielką działki przy Chmielnej 70 oraz urzędnika ratusza⁴⁴.

W wyniku przeprowadzonego śledztwa i weryfikacji uzyskanych informacji opisały przypadki kontrowersyjnych reprivatyzacji, do których nie powinno było dojść, np. właściciel wspomnianej działki otrzymał odszkodowanie w ramach umowy polsko-duńskiej z 1953 r. Ponadto dziennikarki ujawniły mechanizm reaktywowania spółek przedwojennych, których udziałowcy mogliby dochodzić odszkodowań za przynależne do nich nieruchomości⁴⁵. W swoim artykule przedstawiają kolejne etapy prowadzonego śledztwa, sposoby zbierania informacji, np. pytania do urzędników stołecznego ratusza i ministerstwa finansów w sprawie tej konkretnej reprivatyzacji. Widać było tutaj ich analityczne podejście do tematyki śledztwa polegające na objaśnianiu, interpretowaniu oraz porządkowaniu uzyskanych informacji. O powadze opisywanej sprawy świadczy zainteresowanie nie tylko opinii publicznej i polityków, ale również prokuratury i CBA.

⁴⁴ I. Szpala, M. Zubik, *Reprivatyzacja po warszawsku. Komu działkę?*, „Gazeta Wyborcza” 2016, z 20–21 sierpnia, s. 12–14.

⁴⁵ *Ibidem*.

Na łamach gazety koledzy redakcyjni wyrazili poparcie dla słuszności podjęcia tego tematu⁴⁶. W innym artykule Szpala skoncentrowała się na tzw. kupcach roszczeń⁴⁷, a wspólnie z Małgorzatą Zubik wskazała na kontekst społeczny związany z obroną lokatorów z przejmowanych kamienic. Dziennikarki podkreśliły, że tematem reprivatyzacji w ogólnym rozumieniu zajmowały się przez wiele lat i opublikowały w prasie kilkadziesiąt artykułów na ten temat. Jednocześnie zaakcentowały brak rozwiązań prawnych w kwestii prywatyzacji od 1989 r., niezależnie od ekip rządzących. Przypomniały zablokowanie reprivatyzacji ogródków działkowych w centrum przez prezydenta Lecha Kaczyńskiego i wskazały na podobne intencje prezydent Hanny Gronkiewicz-Waltz. Ponadto zaapelowały do polityków o przedłożenie uregulowań prawnych nad interes partyjny⁴⁸.

Praca dziennikarek została doceniona przez kapitułę Nagrody im. Dariusza Fikusa za „dziennikarstwo najwyższej próby” z uwagi na temat, miejsce ujawnienia (prasę) i sposób przeprowadzonego śledztwa. Otrzymały też nagrodę Radia Zet im. Andrzeja Woyciechowskiego za cykl artykułów, a w szczególności za tekst *Reprivatyzacja po warszawsku. Komu działkę?* oraz były nominowane w plebiscyście Mediatory 2016 w kategorii DetonaTor 2016. Zwyciężyły również w kategorii dziennikarstwo śledcze w plebiscyście Grand Press 2016⁴⁹. Rezultaty długoletniego śledztwa dziennikarek spowodowały nie tylko zainteresowanie decydentów politycznych problemem reprivatyzacji i jej nieprawidłowościami, ale także doprowadziły do reakcji odpowiednich instytucji publicznych.

Podsumowanie

Podjęmowana tematyka w analizowanych śledztwach dziennikarskich jednoznacznie wskazuje na potrzebę istnienia prasy i dziennikarstwa śledczego. Przytaczane dochodzenia dziennikarskie w mediach drukowanych są zaś dowodem na poparcie tezy, że za naturalne miejsce uprawiania dziennikarstwa śledczego należy uznać prasę – z uwagi na inicjowanie śledztwa. Przywołane wcześniej spostrzeżenia brytyjskich dziennikarzy i redaktorów naczelnych można odnieść do działalności polskich reporterów, która opiera się na cyklicznych publikacjach opatrzonych pogłębionymi analizami, głównie w prasie. Przemawia za tym również społeczne postrzeżenie prasy jako medium o „najbardziej wartościowym zasobie treści”, widocz-

⁴⁶ M. Wybieralski, *Ekscesy reprivatyzacji, ibidem*, s. 2; *idem*, *Nowoczesna pyta o reprivatyzację*, „Gazeta Wyborcza” 2016, z 22 sierpnia, s. 6.

⁴⁷ I. Szpala, *Blokada kupców roszczeń*, „Gazeta Wyborcza” 2016, z 26 sierpnia, s. 5.

⁴⁸ I. Szpala, M. Zubik, *Lokatorzy nie obronią się sami*, „Gazeta Wyborcza” 2016, z 27–28 sierpnia, s. 1.

⁴⁹ Informacja za: <http://www.press.pl/tresc/46773,iwona-szpala-i-malgorzata-zubik-laureatkami-w-kategorii-dziennikarstwo-sledcze> [dostęp: 13.12.2016].

ne w poziomie prezentowanych publikacji poszczególnych dziennikarzy. Zarówno w przypadku działalności śledczej „Wprost”, jak i „Gazety Wyborczej” występują następujące elementy: wielowątkowe potraktowanie istotnego tematu, szczegółowe analizy, objaśnienia oraz powoływanie się pozostałych mediów na te śledztwa. Ponadto w obu przypadkach dziennikarze odsłoniли kulisy prowadzenia polityki, a w szczególności działania korupcyjne i kumoterstwo. To z kolei spowodowało spadek społecznego zaufania do partii rządzącej, co przełożyło się na brak poparcia wyborczego dla polityków Platformy Obywatelskiej. Należy również dodać, że reporterskie dochodzenia w obu przypadkach były nagradzane branżowymi nagrodami. Zaobserwowana przez Warda zależność mówiąca o tym, że funkcjonowanie demokracji jest możliwe dzięki dobrej kondycji prasy z uwagi na jej szczególne zainteresowanie polityką, znajduje odzwierciedlenie w tych konkretnych przypadkach.

Bibliografia

Opracowania

- Anderson P.J., Ward G. (red.), *Przyszłość dziennikarstwa w dojrzałych demokracjach*, Warszawa 2010.
- Bajka Z., *Rynek mediów w Polsce*, w: Z. Bauer, E. Chudziński, *Dziennikarstwo i świat mediów*, Kraków 2004.
- Chyliński M., Russ-Mohl S., *Dziennikarstwo*, Warszawa 2008.
- Downie L., Kaiser R., *The News About the News: American Journalism in Peril*, New York 2002.
- Dzierżyńska-Mielczarek J., *Oblicza polskiego rynku medialnego. Tendencje i analizy przypadków*, Kielce 2015.
- Jakubowicz K., *Media a demokracja w XXI wieku. Poszukiwanie nowych modeli*, Warszawa 2013.
- Latkowski S., Majewski M., *Afera podsłuchowa. Taśmy „Wprost”*, Poznań 2014.
- Rivers W.L., Mathews C., *Etyka środków przekazu*, Warszawa 1995.
- Sonczyk W., *Media w Polsce: zarys problematyki*, Warszawa 1999.

Prasa

- Bielakowski C., *Czy Platforma kupiła poparcie Religi*, „Wprost” 2014, nr 27.
- Burzyńska A., Majewski M., *Co kryją taśmy?*, „Wprost” 2014, nr 27.
- Burzyńska A., Majewski M., Bielakowski C., Nisztor P., Latkowski S., Sadowski G., Apelska J., *Afera podsłuchowa*, „Wprost” 2014, nr 25.
- Gielewska A., *Taśmy, czyli logika pozycji*, „Wprost” 2014, nr 27.
- Latkowski S., Majewski M., *Prezes, minister i interesy z lobbystą*, „Wprost” 2014, nr 27.
- Latkowski S., Majewski M., *Taśma, która ma obalić rząd*, „Wprost” 2014, nr 29.
- Latkowski S., Majewski M., *Taśmociąg Platformy*, „Wprost” 2014, nr 36.
- Szpała I., *Blokada kupców roszczeń*, „Gazeta Wyborcza” 2016, z 26 sierpnia.
- Szpała I., Zubik M., *Lokatorzy nie obronią się sami*, „Gazeta Wyborcza” 2016, z 27–28 sierpnia.
- Szpała I., Zubik M., *Reprywatyzacja po warszawsku. Komu działkę?*, „Gazeta Wyborcza” 2016, z 20–21 sierpnia.

Wybieralski M., *Ekscesy reprivatyzacji*, „Gazeta Wyborcza” 2016, z 20–21 sierpnia.

Wybieralski M., *Nowoczesna pyta o reprivatyzację*, „Gazeta Wyborcza” 2016, z 22 sierpnia.

Internet

Afera podsłuchowa zdominowała media. „Wprost” zdecydowanym liderem cytowań, 24.07.2014, <https://www.wprost.pl/459446/Afera-podsluchowa-zdominowala-media-Wprost-zdecydowanym-liderem-cytowan>.

<http://nagrodafikusa.pl>.

<http://www.press.pl/tresc/46773,iwona-szpala-i-malgorzata-zubik-laureatkami-w-kategorii-dziennikarstwo-sledcze>.

Instytut Monitorowania Mediów, *Najbardziej opiniotwórcze polskie media w czerwcu 2014 roku*, Warszawa 2014 (lipiec), http://www.imm.com.pl/sites/default/files/raporty/raport_najbardziej_opiniotworcze_media_06_2014.pdf.

Mair J., *Is investigative journalism dead or alive?*, http://www.huffingtonpost.co.uk/john-mair/is-investigative-journali_b_937968.html.

Miller M.E., *Secret recordings, posh restaurants, Cuban cigars and intrigue finally catch up to Polish government*, 11.06.2015, https://www.washingtonpost.com/news/morning-mix/wp/2015/06/11/sex-lies-and-audio-tape-secret-recordings-finally-catch-up-to-polish-government/?utm_term=.6395d067121c.

Poland launches probe into wiretapping of officials, 17.06.2014, <http://www.bbc.com/news/world-europe-27892495>.

Poland leak: Radoslaw Sikorski scorns ‘worthless’ US ties, 23.06.2014, <http://www.bbc.com/news/world-europe-27973473>.

Poland’s PM Tusk warns of snap election over scandal, <http://www.bbc.com/news/world-europe-27919039>.

Poleszczuk J., Anuszevska I. (red.), *Diagnoza społecznych zachowań czytelniczych w obrębie prasy drukowanej i cyfrowej*, 2013, s. 3, [http://www.pik.org.pl/upload/files/Raport%20RYNEK%2011-02-2014%20\(R\)%20word%20IWP-1.pdf](http://www.pik.org.pl/upload/files/Raport%20RYNEK%2011-02-2014%20(R)%20word%20IWP-1.pdf).

Prasa drukowana przetrwa, ale jako towar ekskluzywny i niszowy (opinie), 25.05.2015, <http://www.wirtualnemedi.pl/artykul/prasa-drukowana-przetrwa-ale-jako-towar-ekskluzywny-i-niszowy-opinie>.

Prasa na świecie traci, spadek czytelnictwa o 25 proc. w 4 lata, 7.06.2015, <http://www.wirtualnemedi.pl/artykul/prasa-na-swiecie-traci-spadek-czytelnictwa-o-25-proc-w-4-lata#>.

Sprzedaż prasy wciąż spada. Zyskują cyfrowe wydania, 6.09.2015, <http://www.polskieradio.pl/42/273/Artykul/1499385,Sprzedaz-prasy-wciaz-spada-Zyskuja-cyfrowe-wydania>.

Turvill W., *Press Gazette’s top ten investigative journalists: ‘Brave and unstoppable’ Nick Davies tops the list*, <http://www.pressgazette.co.uk/press-gazettes-top-ten-investigative-journalists-brave-and-unstoppable-nick-davies-tops-list/>.

Zagraniczne media śledzą polską aferę podsłuchową, 20.06.2014, <http://wiadomosci.wp.pl/kat,1342,title,Zagraniczne-media-sledza-polska-afere-podsluchowa,wid,16697560,wiadomosc.html?icaid=1183d7>.

Streszczenie

Celem artykułu jest przedstawienie istotnej roli, jaką odgrywa prasa i dziennikarstwo śledcze w państwach demokratycznych. Wybór afery podsłuchowej (taśmowej) i afery reprivatyzacyjnej był motywowany przede wszystkim szczególnym zainteresowaniem mediów drukowanych, realizujących w ten sposób funkcję informacyjną i kontrolną (ze względu na tematykę dociekań dziennikarskich). Badane afery miały umożliwić poparcie tezy o szczególnym oddziaływaniu prasy na system demokratyczny oraz potrzebę jej istnienia w systemie medialnym. Ponadto weryfikacji poddano kwestię współzależności prasy i dziennikarstwa śledczego. Zastosowano następujące metody badawcze: analiza zawartości wybranych artykułów, *case study* i analiza porównawcza.

PRESS AS A NATURAL PLACE FOR INVESTIGATIVE JOURNALISM

Summary

The aim of the article is to present the significant role of press and investigative journalism in democratic countries. The choice of “afery podsłuchowa (taśmowa)” (spying scandal, tape scandal) and “afery reprivatyzacyjna” (privatization scandal) was mostly motivated by the particular interest exhibited by the print press but also by conducting in that way the informative and control functions with regard to the subject of journalist investigating. Scandals, which were chosen for the analysis, were used in order to help the verification of the thesis about the significant influence of the press on the democratic system and the need of its existence in the media system. The matter of the correlation between press and investigative journalism has also been verified. The following research methods were used: content analysis of select articles, case study, and the comparative analysis.